

# Eesti Graafika

Eesti graafikakunsti kuu-  
kiri ja Eesti Graafika- ja  
Raamatuköitmisööstuse  
Ettevõtjate Ühingu  
häälekandja



Nr 1924

is ja talitus  
Pikk tän. 42

# EESTI GRAAFIKA

VÄLJAANDJA EESTI GRAAFIKA-  
JA RAAMATUKÖITMISTÖÖSTUSE  
ETTEVÖTJATE ÜHING. TALLINN,  
PIKK TÄN. 42. BÜROO AVAT.: K. 12—1 P.



KUULUTUSTE HINNAD: Kameel 2-värvilised Emk. 6500.—, 1-värvil. Emk. 5000.—. Tekesti laga: 1/4 lehekülge Emk. 3000.—, 1/2 lehekülge Emk. 1500.—, 3/4 lehekülge Emk. 750.—, 1/8 lehekülge Emk. 375.—. Kohaotsmised ja pakkumised Emk. 3.— min.

VAST. TOIMETAJA V. KENTMANN  
TEGEV TOIMETAJA P. TREUMANN  
TOIMETUS JA TALITUS TALLINN,  
PIKK TÄN. 42. TOIM. KÕNET. K. 12—1 P.

TELLIMISE HINNAD: Aastas Emk. 300.—, 1/2 aastas Emk. 150.—. Postiga Emk. 30.— aastas kallim. Kuitse-umbrikuga saates Emk. 30.— ja väljamaale Emk. 60.— a. kallim. Üksikud nr. Emk. 50.— ILMUB IGA KAHE KUU TAGANT.

## TAGASIVAADE.

Kui seisatama jääda aasta vahetulba juure ja pilku tagasi heita läinud aastasse, siis kerkivad tahtmata küsimused keelele: Kas on meil Eestis trükiteöstuse eriajakirja ilmumine üldse tarvilik ja millega seletada seda tagasihoidlikkust niisugusest ajakirjast osavõtmise suhtes asjaosaliste ringkondade poolt. Kui meie teadmatuses ringi kobada ei taha ega eesmärgita sinna-tänna tammuda ei soovi, siis peame nende kahe küsimuse peale vastata püüdma, millisest vastusest ka meie edaspidine töö oleneks.

Mõnele ehk tunduvad need küsimused üleliigsetena, ning vastused enesestki arusaadavad, kuid on asjaolusid, mis tõendavad lasevad, et suuremale hulgal need küsimused kaugelki selged pole.

Läinud aasta algul, mil alus pandi esimesele Eesti trükiteöstuse kuukirjale, vaadati kogu selle ettevõtte peale hoopis optimistlikumalt; vähemalt ei tulnud kellegil mõttese ajakirja tarvilikkuse juures kahelda. Kõigile näis selge olevat, et meie trükiteöstuse põllul, kus ainult juhusliste kändjate sahad vagusid lõiganud, veel palju harimata ja unustusse jäetud kohti on, ning et siin kõigile tublisti tugevat tööd jätkub, et peenratel „sibulate“ asemel liilesid näha. Ja oli ka sellepärast asjaalgatajatel küllalt põhjust uskuda, et kõik, kes kogunud Eesti trükikunsti templitesse alal hoidma tulukest, mida kord süüdanud esimeister Gutenberg. agaruse ja energiaga asjast kinni haaravad ning seda jõudsalt edasi viia aitavad.

Ja selge ning loomulik. — Kust peaks siis lõppude-lõpuks tulema see õige teenäitaja ja õpetaja meile? Kes on enam õigus-tatud Eesti trükikunsti arendama selle omapärasuse sihis, kui meie ise?

Olgugi, et see tööstus meie juures liig noor ja väeti on, ta on siiski vanem, kui üks inimiga ja sellest peame järeldama, et ka meie seas, nii tööandjate kui tööajajate reas, leidub küllalt mehi, kes koormatud kogemustega, mis kogutud elupikkuse tööaja kestes. — Ja kas sellest ei jatkaks edasiandmiseks noortele, et nemad võiksid alata sealt, kus meie lõpetanud oleme?

Kas siis trükiteöstuse tehniline külg meie juures tõesti nii kriitiline on, et põhjust leitakse sellest igal juhtumisel juttu teha?

Jah on. Kahtlemata on! Kui kellelegi tõendusi vaja, siis võiks soovitada esimest käepärast olevat „trükisaadust“ hoolsama tähelepanu alla võtta, ning peale seda ei kahtleks ta enam ülalöeldu tõelikkuse juures.

Vaadakem kõiki neid reeglivastaseid sõnajaotusi, õigekirjulussvigu, imestage neid otsatu laiu ja võimatu kitsaid sõnadevahesid, mille otstarbet ei saa mõista; tundkem kaasa sellele vaevale, mida näinud laduja, kokku seades harilikku ajalehekuulutust, millel pole „tegu ega nägu“ maitselisest küljest vaadates, rääkimata veel tehnilistest vigadest.

Need on üldiselt suuremad puudused, mis peaasjalikult ajalehtede külgi ilustavad.

Palju täbaram on aga lugu nii nimetatud aktsidents-töödega.

Vähesed on omale ülesandeks teinud arusaamisega tööd teha, ja nende teenus õieti ongi, et meie mõnda tööd julgeme trükikoja uksest välja lasta. Suurem osa aga jääb nõutult käsikirja ette seisma, mis temalt enam nõuab, kui ainult tähte tähe kõrvale tõstmist.

Oletame, et sellega lepitakse, et asi tööpoolest nii on. Aga mis tuleks siis teha selle halbtuse kõrvaldamiseks?

Siin oleks juhus vastata ühtlasi ka artikli algul ülesseatud küsimuse peale: koondugein kõik, kel jõudu ja tahtmist „Eesti Graafika“ ümber. Tehkem sellest tõeline Eesti trükitööstuse ajakiri, mille veergudelt peegelduksid meie head ja vead. Kõige raskem töö on tehtud — alus on pandud ega pole meil mingit põhjust üldkasuliku asja vastu loiuks jääda.

Iseenesestki mõistetav, et „Eesti Graafika“ ei sea trükitööstuse tõstmist oma monopoliiks, ta on vaid siiski praegusel ajajärgul

ainsamaks ajakirjaks sellel alal. Tema ainelise külje eest hoolitsemise on oma peale võtnud ringkond, kes seda heast tahtmisest omale kohuseks on teinud ja ülekohtus oleks meie poolt, kui seda tänuväärt algatust kasutamata hääbuda laseksime.

\* \* \*

Küsimuse peale, miks sellest ajakirjast seni tagasihoidlikult osa on võetud, on veidi raskem otsekohest vastust saada. Arvata laseb, et praegune seisukoht mitte õige pole ja sellepärast möödaminev on; et siin talitatakse eelarvamiste piirides, mis seisavad vildakul alusel. Tahaksin kindlasti loota, et kunagi ikka arusaamisele tullakse ja otsusele jõutakse, et asja ainult siis edukalt edasi viia saab, kui sellest ühiselt kiinni võetakse. Seniks soovin kõigile neile, kes siamaani „Eesti Graafika“ jaoks oma tööjõudu ohverdanud, eriti a.-v. E. Roosikule, J. Veikesaunale ja A. Mutlile head edu ja tahtmist ka tulevikus, meie ühise hoolealuse jaoks töötada.

P. T.

## NUMBRITE JA KIRJAMÄRKIDE ÜHTLUSTAMISEST.

J. VEIKESAUN.

Numbrid on pahatihti peamurdmise põhjuseks ladujale. Nimelt ärapaneku puhul. Teatavasti pole numbrite juures kirjade iseloomulikud tundemärgid küllaldaselt märgatavad ja paljudel kirjadel, mille tähed joonistuse ja iseloomuliste tundemärkide poolest üksteisest lahku lähevad, on numbrid päris sarnased, ainult et nad on karvake suuremad või avaramad ehk ei pea ühtlast joont teise kirja omadega. See lahkuminek võib olla nii väike, et alles trükilt enam-vähem tunda on, kuna ladust tundmine erakordset tähelpanu nõuab. Ladujale kergendab sel puhul vahetegemist trükikoja kirjade ja nende juure kuuluvate numbrite põhjalik tundmine. See pole aga igakord nii ja isearanis need ladujad, kes teatavas trükikojas alles lühikest aega töötanud, on sunnitud rohkelt aega kulutama numbrite ärapaneku juures, kui nad tahavad seda teha vähegi korralikult. Selle puuduse vastu peaksid trükikojad abi otsima järgmiselt: kui kusagil trükikojas palju niisuguseid kirju on, millede numbrid üksteisele enam-vähem sarnased

joonistuse poolest ning lahkuminek ainult suuruses on, ning mitmeil neist kirjadedest numbrid ainult vähemal määral olemas, s. t. niipalju, kui kirjakestides leida, ilma eriliste numbrideta, siis visatagu nende kirjade numbrid ära ilma pikemalt pead murdmata ja kahetsuseta ja võetagu tarvitusele nimetatud kirjade juures mõne teise kirja numbrid, mida trükikojas rohkemal arvul olemas. See arvatav kahju, mis äraviskamise tagajärjeks olla, polegi õieti kahju, vaid kasu, sest kui arvesse võlta aega, mis revisjonides ja korrektuurides vale kirja numbrite ümbervahetamine õigete vastu nõuab, ja neid sibulaid, mida tehakse numbrite sarnaduse tõttu, siis on äraviskamisest ainult kasu. Need trükikojad aga, kus parajasti käsil kirjade põhjalik uuendamine ja tellitavatel kirjadel numbrid kaunis sarnased, tellitagu ainult üks kiri ühes numbritega, ja neid numbrid võetagu siis sarnasel määral, et jatkaks igasuguse eettuleva töö jaoks. Teistel kirjadel jäetagu numbrid juba tellimise juures ära. See ülaltoodud nõue käib n. n. raa-

matukirjade kohta. Aktsidentskirjade juures on raskem seda ühtlust läbi viia, sest neid tellib iga trükikoda väga mitmekesise joonistusega ja nende hulgas on harilikult palju niisuguseid, mille iseäraldused ka numbrite juures tunda. Kuid päris võimata pole numbrite ühtlustamine ka aktsidentskirjade juures. Ka nende raamatukirjade, mille numbrid omavad kõik kirja iseäraldused ja selle tõttu kergelt tuntavad, nagu Fraktuur Rediviva, Sorbonne jne., numbrite ärajätmine ja nende asemele hariliste numbrite, Augustea tüüpi, tarvitusele võtmine, on kasulik ka selle poolest, et tellimiste puhul, mis rohkelt numbrid nõuavad, nagu igasugused aruanded, statistika kuukirjad, kõik trükikojas leiduvad numbrid tarvitusele võivad tulla, kuna vastasel korral kõigi teiste raamatukirjade numbrid, mis ühest, rohkem pruugitavast ja suuremal määral trükikojas leiduvast kas või karvakenegi lahku lähevad, enesest kujutavad üleaaruse, kasuta ballasti, mis vaevalt kunagi tarvitamist leiab. Seesama põhimõtte on läbiviidav ka mõttejoonte, punktide, kommade ja diviiside kohta. Eriliselt tarvilik on see esimese kahe märgi suhtes. Teatavasti on kirju, millede mõttejooned muidu päris sarnased, ainult et nad on teisel natuke lühemad, mõnel jälle viltu otstega. Viimane lahkumine paistab tina pealt õige vähe silma, kuid mõnes töös, mis koos seisab tervetest ridadest mõttejoontest, on mõlemad lahkuminekud väga silmapaistvad ja annavad tööle korralageduse mulje. Jutumärkidega tuleks talitada samuti, kui ülevalpool numbritega teha soovitatud. Kõik lahkuminevad sellid ära hävitada ehk tellimise puhul uued kirjad peale ühe, põhikirja, tellida ilma jutumärkideta. Niisama ka kõik nurgelised punktid, mis paljudes Fraktuur-kirjades leiduvad, ära kaotada. No mis häda sellest

oleks, kui ühes Fraktuur-kirjas, mille originaal punkt kandiline, kõik punktid nonpareildest alates kuni ciceroni oleksid ümmargused, Antiikva omad! Nad ei tunduks tõesti mitte võõrana, vaid pärisomastena, sest väikeste kirjade juures ei paista võimalik lahkumine kirja tüübist sugugi silma. Iseasi on suuremate Fraktuur-kirjadega, niisama rammusatega. Nende punktid võiksid jääda, sest nad ei tule arvesse võtta igasuguste tööde juures massiliste numbrite ja kirjamärkidega. Ümmarguste punktide tarvitusele võtmise puhul tuleks arvesse võtta ka kommasid. Kui need nurgelised on, siis tuleks ka need ümber vahetada hariliste Fraktuur-kommade vastu. Enamasti igas trükikojas leidub moodsate Fraktuur-kirjade kõrval harilisi Fraktuur-kirju. Sel puhul võiks kõige Fraktuuri jaoks, mis trükikojas leida, ainult üks selts kommasid ja jutumärkisid sisse seada, kuna punktid ja mõttejooned ka Antiikvaga ühised võiksid olla. Niiviisi saaks trükikoja terve kirjade kogu kohta ainult ühte seltsi numbrid ja mõttejooni, kuna kommad ja jutumärgid kahesugused oleksid. Seesama oleks maksev ka diviiside kohta. Sellega oleks lõpp tehtud rohketele arusaamatustele ja ajaviitele ärapaneku juures, kuna teisest küljest trükikoda vaba oleks üleaarusest materjaalist, mis kunagi täielikku tarvitamist ei leia.

\* \* \*

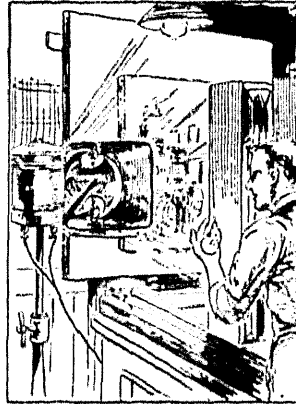
#### *Toim. märkus:*

Kuigi ülaltoodud mõtted tähelepanu väärivad ja selle ettepaneku läbiviimine suuresti kaasa aitaks parema korra alalhoidmiseks suuremates trükikodades, ei saa siiski hästi leppida numbrite kõrvaldamisega neis piirides, mis V. artiklis ette nähtud.

*Kui sul töös on edu vähe – otsi selle põhjusid ...  
Kõik, mis alguses ei lähe, lõpuks täiusele viid.*



1. Algupärase maali valmistamine canvasele.



2. Algupärandi pildisumme mitmekesiste värvide jaoks.



3. Negatiivplaudi ilmutamine pimeruumis.



4. Mitmekesiste negatiivide retusheerimine.

## MOLBERDILT\*) KAANELE.

OFFSET-LITOGRAAFIA ÜLEVAADE.

AUSTIN C. L. SCARBOURA.\*\*)

Tänapäeva kunstnikul on piiramatu auditoorium. Tema kunstiga võivad tutvuneda kümned tuhanded — isegi miljonid ja miljonid inimesi; kuid, imelik küll, seesama omadus tähendab sageli, et ta algupäraseid töid näevad ainult vähesed, peale nende käsitöölise, kes muudavad ta meisterteose arvurikasteks reproduktsioonideks. Tõesti, meil valitseb praegu kaubandusliku kunsti ajajärk, ja kaugeleki mitte suurem hulk maale pole valmistatud eriti nende välist ilmet silmas pidades, vaid ainult tähele pannes maalide kõlblikkust reprodutseerimiseks. Ühe sõnaga, enamik tänapäeva piltidest on maalitud kamera rahuldamiseks, kui nii tohib ütelda.

Heaks näiteks on „Scientific American”i kaaned. Kõik selle lehe kaanelustused on peaaesjalikult lõuendile maalitud õlipildid, mõõdus 17×22 tolli. Umbes neli aastat tagasi trükiti selle ajakirja kaaned värvimetoodi abil harilikkuldel trükipressidel; kuid viimastel aastatel on offset-litograafia seevõrra edukalt arenenud, et pole enam mingit kahtlust tema üleolekus vaevarikaste tööde ja kiire tegevuse alal, eriti värviliste pillide puhul. Ta on kirjastustegevuse ideaaliks. Seepärast on meie ülesandeks siin kirjeldada, kuidas õlimaaliid reprodutseeritakse kaantele, kuna

juurelisatud eskiisid kujutavad selle protsessi üksikuid etappe.

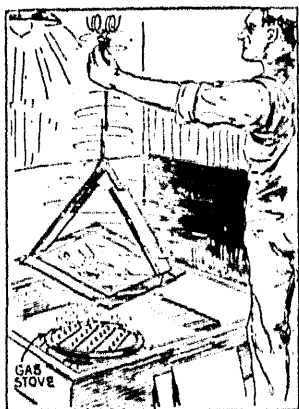
Algupärane õlimaal on toimetusruumidest põlvneva idee resultaat. Vahel tekib idee jooksvate uudiste killukestest, vahel on ta väljalõige mõnest tehnika-ajakirjast või valitsuse aruandest, või ta on päevapilt või ka juhuslik kaastöö.

Idee antakse edasi kunstnikule, kes valmistab esialgse värvilise eskiisi, et näidata, kuidas ta teda kavatses välja töötada. Esialgset eskiisi tuleb tavaliselt mitmekordselt muuta, niihästi kompositsiooni kui ka värvide suhtes. Saanud viimased andmed, kannab kunstnik esialgse eskiisi detailid suurele lõuendile ja töötab hoolikalt ja ettevaatlikult algupärase maali valmis, nagu näha meie esimesest pildist.

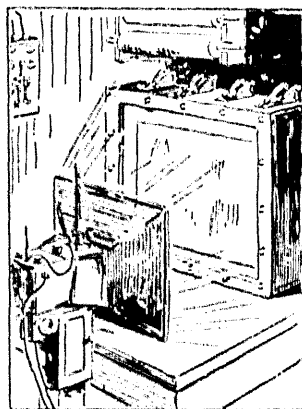
Maal, mis on kas muutmata või muudetud kujul vastu võetud on valmis reprodutseerimiseks. Teine etapp on selle originaali fotografeerimine ja värviväärtuste lahutamine, nagu see selgub meie teisest kujundist. Igaüks, kes lähemalt tunneb värvilist fotograafiat, teab, et teatud värvifiltrid filtreerivad teatud värvid välja, kuna nad aga teised läbi lasevad ja neid seega kamera negatiivi külge lasevad kinnitada. See on värvilise reprodutseerimisprotsessi otsekohene alus. Päevapiltnik asetab algupärandi oma kamera ette, valgustab seda tugevajõulise hõõglambi abil ning lükkab

\*) Molbert-Staffelei — kunstniku kolmjalg, millel maalitakse pilte.

\*\*\*) Artikkel ja illustused on võetud „Scientific American”ist.



5. Tundelise tsinkplaadi kuivatamine gaasiahju kohal.



6. Negatiivpildi edasiandmine tundeliku tsingile.



7. Tsinkplaadi-pildi silumine kuiva värvi abil.



8. Tsinkplaadi-pildi süütmise happesse kustatud pinsli abil.

kamerat seni hoolikalt edasi ja tagasi, kuni vastavas suuruses pilt on saavutatud põhiklaasile. Siis seab ta pildi fookuse kohale, nii hästi kui iganes võimalik.

Nüüd fotografeeritakse algupärand mitmekesiste värvifiltri abil, et eraldada kõik teised värvid ja saavutada üks kollane, üks punane ja üks sinine negatiiv — kolm tähtsamat värvi, ja must. Must plaat on tarvilik terava, puhta lõikega reproduktsiooni jaoks. Ärgu saadagu sellest seletusest valesti aru: negatiivid ise pole mitte kollased, punased ja sinised; kuid nad sisaldavad iga vastava värvi pütsivad väärtused, ja kui nad trükitakse tundelikkudele metallplaatidele, mis hiljem läbi uute protsesside rändavad, siis annavad nad tagasi omale vastavate värvide täpisele väärtuse, tuues seega algupärandist ilmeka ja kordaläänud reproduktsiooni.

Selles fotografeerimistöös tarvitatakse niiskeid negatiive, seega tuletab see protsess meele fotogravüüride tehnikat.

Niisked plaadid on lihtsad suured tükid vastupidavat klaasi, mis kaetud niiske kollooidiumiga, mis aine on võrdlemisi aeglase emulsiooniga. See tähendab, ta pole liig tundelik valguse puhul, kui võrrelda teda kuivade plaatide ja filmide äärmiselt tundelise emulsiooniga. Pilt ei tohi langeda otsekohe niiskele emulsioonile, vaid ta peab minema läbi peene võrgu, nagu see tarvitusel on harilikult klishee valmistamisega puhul. See peen võrk muudab pildi punktide ja laikude rühmaks igas soovitud täpisealsuses, mis oleneb valitud võrgust. Võrgud olenevad joonte arvust harilikus tollis, mida suurem

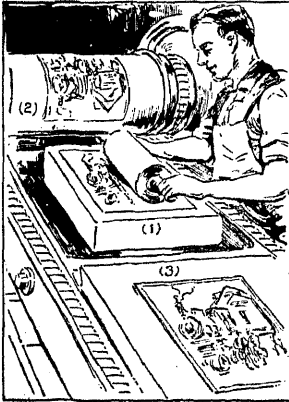
on joonte arv, seda peenem on punktide muster.

Kui pilt on jõudnud niiskele plaadile, tõmmatakse viimane ühes plaadihoidjaga tagasi — pimeruumi. Hoides negatiivplaati ühest nurgast, nagu osutatud meie kolmandas pildis, valab päevapiltnik vaid ilmutisvedelikku niiskele kollooidiumile ja liigutab plaati ruttu nii, et vedelik levineks üle plaadi, ulatades igasse nurka. Pilt on varsti ilmutatud, mille järel negatiiv fikseeritakse harilikul moel.

Kui täpselt ka kamera oma reprodutseerimistööd ei teeks, edasi andes algupärandi kõigi värvide väärtusi, siiski on alati tarvilik mitmekesiste negatiivide retusheerimine, et vähendada ja täiendada. See töö usaldatakse kogenud retusheerijate kätte. Seda kujulab pilt nr. 4. Negatiivi üksikud osad, mida ei soovita näha trükis, kaetakse läbipaistmatu värviga, kuna teisi osasid kõvendatakse soovitud määral.

Järgmine etap on: valmistada iga negatiivi jaoks oma tsinkplaat. Tsinkplaat on kaetud tundeliku vedelikuga ja kuivatatud gaasiahjul. Et plaati igakülgselt soojendada, hoitakse teda gaasiahju kohal ja lastakse seal kaunis ruttu tiirleda, ja seda kaunis lihtsa abinõuga, nagu see selgub meie viiendast joonistusest.

Kui tsinkplaadid on valmis, asetatakse nad suures trükiraamis vastavate negatiivide taha ja tugeva hõõglambi kiired trükivad negatiivi pildi neile edasi, nagu osutub meie kuuendast eskiisist. Kuna negatiiv ja tsinkplaat kinnitatakse raami võrdle-



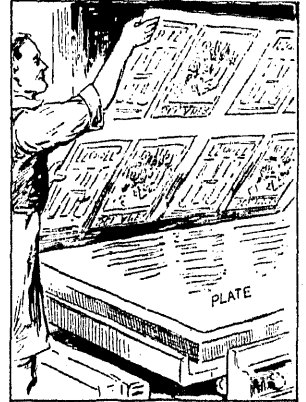
9. Tsinkplaatide proovimine eritsel offset-proovipressil.



10. Äratõmbe-lehtede valmistamine tsinkplaadi originaalist.



11. Alumiiniumilehe puhastamine veerlev. marmorkuulikeste abil.



12. India paberist äratõmmete mahutamine alumiiniumi lehele.

misi tugevasti, on tarvilik, et negatiiv oleks valmistatud kõige vastupidavamast klaasist.

Kui pilt on kantud tsinkplaadile, valtsitakse ta musta värviga sisse. Tarvitusel on harilik kivitrüki käsivalts, nagu näeme pildil nr. 7. Valtsi edukal tarvitamisel katuvad tsinkplaadi üksikud osad värviga tugevasti, kuna teised jäävad puutumata ja seega puhtaks. Tsinkplaat on nüüd valmis söötmiseks (etsimiseks). Haput söötmisvedelikku käsitatakse laia pintsliga abil, nagu näha meie kaheksandast pildist. Värv kaitseb üksikuid osasid, kuna teised osad on avatud happe kallaletungiks. Sel kombel graveerubki pilt mehaaniliselt tsinkplaati kindla punkteeritud muustrina.

Sellega saab võimalikuks proovitrüki tegemine, ka kindlakstegemine, kas töö on tehtud rahuldavalt. Ja tõesti, kuna offset-teose edu või luhtaminek oleneb peaasjalikult plaadi headusest, on tarvilik teda proovida. Selleks tarvitatakse miniatuurset offsetpressi.

Offset-töö on, seda võime siin ütelda, see, mida tähendab ta ingliskeelne nimi, nimelt plaadi trükkimine selle edasikandmise abil (by offsetting) kummilehele, kuna viimane ta juba edasi trükkib paberile. Tuleb kujutella kolme tsilindrit, mis veerlevad vastastikkuses kontaktis. Ülemine neist on plaat, keskmise kummileht, ja all asub paber. Plaadi üksikasjad trükitakse täpppilt kummilehele, just niisama, nagu nad on algupärasel plaadil. Kui tsilinder veerleb, satub trükimulje kontakti paberiga, mida hoiab hästi tsilindri läheduses sama-

sugune sissesead, nagu seda tunneme hari-liku tsilinderpressi juures. Kui kummilehe värv mulje satub kontakti paberiga, siis trükkib ta sellele iga vähema kui punkti ja joonekese, vaatamata seepeale, kas paber on kare või pehme; ja see trükkimine sünnib ilma igasugu määrimise ja laialivalgumiseta ning on selge, terava ilmega.

Võib olla, oleme meie oma offset-litograafia trükistö üksikasjade kirjeldusega liig kaugele edasi jõudnud, kuid siiski on tarvilik, et teeksime omale selgeks, mis teeb tööline üheksandas eskiisis. Proovitrüki tegemine sünnib sama skeemi järel kui pärastine trükkiminegi. Tsinkplaat asetatakse kivialusele (1), siis tõmmatakse ta valtsi abil ettevaatlikult värviga üle. Tsilinder (2), mis kaetud kummikorraga, nihkub edasi ja veereb üle tsinkplaadi, nii et temale tekib äratõmme tsinkplaadilt. Edasi veeredes satub tsilinder kontakti paberile (3), mis pildi vastu võtab. Seega annab siis tsinkplaat oma pildi edasi kummile, see omakorda paberile. „Scientific American’i“ kaante puhul proovitakse iga värv plaati eriti ja nii suure hoolega, et plaadid juba proovimisega juures annavad paberitükile täiusliku reproduktsiooni ilme. Hool peab valitsema eriti just värvide täpse mahutamise alal.

Värvilised proovid esitatakse nüüd toime-tusele kinnitamiseks. Juhuslikult võib ju veel nüüdki vigu leida. Kas on värvid liig intensiivsed, või on joon liig tugev esiplaani jaoks, või on olnud retusheeri liig agar negatiivide tugendamise puhul.



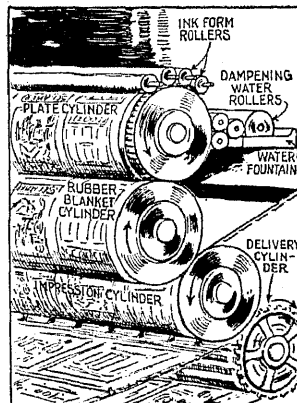
13. India paberist lehekeste kõrvaldamine alumiiniumplaadilt.



14. Alumiiniumlehe söötmine hapusse vedelikku kastetud käsnaaga.



15. Alumiiniumlehe paigutamine offset-pressile.



16. Kuidas töötab offset-press.

Tuleb aga meeles pidada, et ühe plaatide seeriaga trükkides kaotatakse palju aega, eriti kui trükisuurus ulatab sajatuhande ja rohkem arvu eksemplaarini. Seepärast läheb tarvilikuks mitme uue klishee-seeria valmistamine, et seega jooksvat aega mitmekordselt kärpida. Iga tsinkplaat valtsitakse üle värviga, ja tööline teeb sellest äratõmbe ülekande paberile, mis kaetud on kummi ja glütseriini seguga. Pilt nr. 10.

Vahepeal olgu trükiplaat valmis. See on kaunis õhuke alumiinium- ehk tsinkleht, mille pealispind olgu hoolikalt lihvitud. Lihvimine sünnib sõelataoliselt liikuva laua abil, mida ajab elektrimootor. See laud kannab suurt lameda põhjaga kasti, millesse on mahutatud puhastatav alumiiniumplaat, mis kaetud on sadandete marmor- ehk portselaankuulikestega. Neid niisutatakse veega ja lisatakse peenikest liiva ehk jahvatatud klaasi juure. Ümmargused marmor- kuulikesed pannakse laua liikumisega alumiiniumplaadi peal veerema, ning sel teel hõõruvad need plaadi pinna viimase võimaluseni siledaks ja tasaseks, nagu see osutub meie üheteistkümnendast pildist.

Järgmine samm viib meid tagasi ülekande paberi juure, mis kannavad tsink-plaatide (originaalide) äratõmbeid. Nüüd kinnitatakse need ülekande paberist lehekeseid teravaotsalistes terasriistades kerge löögi abil kindlasti raske papi külge. Kui see papivorm lõpulikult valmis on, asutakse alumiinium- äratõmbe valmistamisele, asetades papivorm alumiiniumplaadile, nagu näha kaheteistkümnendast

nendast pildist. Siis juhitakse plaat läbi tugeva trükipressi.

Kui press on küllaldaselt tugev, jäävad ülekande paberist lehekeseid kindlasti alumiiniumlehe külge. Siit härutatakse nad lahti niiske käsna abil, nagu näha 13. pildist, kusjuures nad alumiiniumile jätavad värvi äratõmbed. Need kujutused söödetakse (etsitakse) nüüd hapusse vedelikku kastetud käsna abil (pilt nr. 14) ja valtsitakse värviga uuesti üle, mille tulemuseks on mehaaniliselt teel valmistatud ja rahuloldav pilt.

Sel moel saame meie ühe alumiiniumlehe, millel on mitme (nelja) kaanekülje äratõmbed kollases värvis, teise alumiiniumlehe, millel on samapalju (nelja külje) äratõmbed punase värvi jaoks, siis tuleb siniste äratõmmete alumiiniumleht ja lõpuks musta värvi jaoks. Need alumiiniumlehed mahutatakse nüüd igaüks omaette offset-pressile, nagu osutub meie 15. joonistusest. Loomulik, et kollane plaat valtsitakse üle kollase värviga, punane — punase, sinine — sinise ja must — musta värviga. Tähtis on aga, et kõik lehed oleksid valmistatud nii, et nad vastaksid pildi trükkimise puhuks arvesse võetud paberi suurusele.

Seega oleme kirjeldanud offset-tööd ül- diselt, muid tähtsaid üksikasju selgitab meie 16. joonistus: Alumiiniumplaat on kinnitatud ühe tsilindri külge, mida värviga varustavad värvivaltsid ja mida niisutavad veevaltsid. Alumiiniumplaat annab oma pildid edasi kummitõmbelindritele, mis omapoolt need edasi ulatab paberile, mis automaatselt alati ees ootab.



Offset-press suudab tunnis valmistada 4 kuni 5 tuhat äratõmmet. Kui aga iga värv eripressil trükitakse, nagu ülal „Scientific American’i“ puhul seletatud, siis võib äratõmmete arv tunnis ulatada 16 kuni 20 tuhandeni. Seega on algul avaldatud järeldus õige, et offset-töö laseb ajakulu neljakordselt kärpida.

Offset-töö on veel sellepoolest tulus, et ta lubab pilte puhtalt edasi anda mitte ainult heale, vaid ka harilikule trükipaberile, kuna tavaline klisheetrükk ja ka värvitrükk muidu eeldab alati kõige paremat eripaberit.

Tõlkinud H. H.

## TRÜKITÖÖ TÕENDITE PRAKTILINE ALALHOID.

E. ROOSIK.

Tavaliselt on pruugiks kõikidest valmistatud trükitöödest mõned puhtad eksemplaarid, nn. tõendid ehk mustrid järel jätta ja neid koguda. See kogumine ei sünni enamasti aga mitte kindla plaani järel, vaid muutub mehaaniliseks kokkukujamiseks. Tõuseb nüüd tarve ühe teatud töö tõendi järel, siis tekitab selle ülesleidmine läbisegi paisatud kogust palju meeolehärma. See otsimine on tarvilik, kui töötellijal kindlat käsikirja esildada ei ole ja varemalt trükitud sarnaseid töid omale eeskujuks soovib võtta;

samuti ka ühe teatava töö uuestitellimisel, kui sellest tõendit käepärast pole ehk kui tellimine kõnetraadi kaudu tehakse. Selle juure seltsib veel terve rida teisi teateid, mis asjaomasest tööst selgitamist vajavad, nii kui endine määr, paberi selts, kaust, hind jne. Et kõiki neid andmeid kiirelt üles leida pikema tülitava otsimiseta, alates üldise mustritekoguga ja lõpetades kalkulationsionide ning raamatutega, on soovitatav tõendite otstarbekohast registreerimist sisse seada, mis kõiki neid küsimusi ühel hoobil lahendaks.

Praktilisem viis tööde registreerimiseks ja alalhoidmiseks on neid järjekorras nummerdada ja kirjade korraldajatesse ehk registraatoritesse mahutada. Töökoja suuruselt ehk alalhoidmise alla tulevate tööde rohkusest oleneb kui suurel arvul niisuguseid korraldajaid muretseda tuleb. Tarbekorral kuulugu iga tähe ehk äärmisel juhtumisel iga 2 tähe jaoks üks korraldaja. Kohane kaust korraldaja jaoks oleks foolio-suurus. Korraldaja seljale märgitakse selles sisalduvad tähed. Iga korraldaja etteotsa paigutatakse kujutuse nr. 1 järel paksust paberist ehk kartongist juhend ehk registreerileht.

Iga trükitöö tõend varustatakse värvilise kummeeritud sedeliga, kuhu peale töösse puutuvad teated lühidalt ja selgelt üles tähendatakse (kujutus nr. 2). Peale sedeli täitmise, mis kalkulationsioonkaardi järel sünnib, antakse temale selle tähe järjekorra number, kuhu alla ta kuulub. Sedel kleebitakse tõendi peale,

<b>A</b>				
Tellijani nimi	Töö nimetus	Tõendi järjekorra nr. nr.	Töö nimetus	Tõendi järjekorra nr. nr.
Abram, J.	Seebietikett	1	Värvikott	47
	Arve	9	Tshekkraamat	53
	Kirjapea	12		
	Panderoll	21		
	Ümbrik	30		
„Ait“, kaubatarv. üh.	Ringkiri	2		
	Kassatshekk	10		
	Palgatabel	64		
Aloe, M.	Kirjapea	4		
	Ümbrik	6		
Aru, P.	Reklaamkaart	3		
	Üksesilt	8		

Kujutus nr. 1

G. Pihlakas'e kirjastusel ilmuvad  
„Itaalia renaissance“  
häänepilt

ENGROS RIIDEKAUPLUS  
**A.-S. REINHOLD TOFER**

TALLINNAS,  
SUUR KARJA TÄNAV NR. 18  
EESTI LAENU-PANGA MAJAS  
KÕNETRAAT 10-84

**EESTIMAA TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE PANK**

PEAKONTOR TALLINNAS

OSAKONNAD: NARVAS, PÄRNUS,  
HAAPSALUS, TARTUS, VALGAS



TELEGR.-AADRESS: INDUSTRIEBANK  
JOOKSEV ARVE EESTI PANGAS TALLINNAS

**EESTI AKTSIA-SELTS C. SIEGEL**

LAI TÄNAV NR. 27 TALLINNAS  
TELEFON NR. 183

TELEGRAMMI-AADRESS:  
HYDRAULIK — TALLINN

KESKKÜTE, VEEVARUSTUS, PUURKAEVUD,  
SUPELUSSISSESEADED, GAASIVALGUSTUS,  
KANALISATSIOON, VENTILATSIOON J. N. E.



LADUS: TERVISHOIU-TEHNILISED APPA-  
RAADID JA MITMESUGUSED ARMATUURID.  
PUMBAD, IGAT SORTI TORUD, TALAD J. N. E.

**LIKÖÖRI EKSTRAKT**

KODU TARBEAINETE TÖÖSTUS  
GRANIDI TÄN. NR. 1, TALLINNAS

BROOMHÖBE PLATE  
**STANDART**  
NORMAAL-TUNDLIKKUS

sellest löödakse registriaugud läbi ja asetatakse tähe ja numbril järel korraldajasse. Ühtlasi kantakse tõend ka juhendi peale teatava tellija päralt olevasse lahtrisse sama numbril all sisse, mille all ta korraldajasse mahutati. Numbrid algavad iga tähe juures uuesti 1 peale ja lähevad omaette järjekorras edasi. Iga tellija lahutatakse üksteisest poolrammusa joonega, mis kõige kohasem tindiga tõmmata, sest mõtteta on neid jooni trükkida, kuna lahtri suurused iga tellija juures tema tööde rohkuse järel kas kitsamad ehk laiemad hoida tulevad. Tõendid asetatagu vastupidises järjekorras korraldajasse, s. o. vähemad numbrid alla-, suuremad pealepoole, seega on kõige hilisem number alati silmapaistval kohal. Korduva trüki uus tõendeksemplaar, kui ta endisega täpne, ilma iga muutuseta, ei ole tingimata tarviline ruumi kokkuhoidmise mõttes korraldajasse paigutada, vaid kord võetud ja numbril alla pandud tõend jääb alaliselt maksma. Andmed uue trüki üle tulevad aga siiski värvilisele sedelile iga kord üles tähendada. Juhtumisel, kus töö üle kolme korra kordub, tuleb uus sedel endisele lisaks juure kleepida, kuhu ülestähendus jätkatakse. Tingimata tuleb aga korraldajasse mahutada niisuguste korduvate tööde tõendid, mille tekstis mingisugused muutused tehtud. Neil juhtumistel täidetakse uus sedel endise numbril all välja, kuid lisatakse eraldav täht juure (a, b, c jne.).

Tõid, mis oma kausta suuruse poolest korraldajasse ei mahu, tuleb kokkumurtult sinna paigutada. Ärgu murtagu lehte mitte täiesti pooleks, serv serva peale, vaid taandtagu veidi, s. o. jäetagu pahempoolne serv vähemalt 1½" võrt vabaks registriaukude jaoks. Kehakate broshüüride ehk teoste juures kleebitagu värviline sedel teatava töö ühe poogna peale ja paigutatagu see niisama korraldajasse. Broshüür ise aga hoitagu üldises trükikoja raamatukogus alal. Värvilise sedelike peale kirjutatakse aga märkuste all sisse, missuguse numbril all raamat leida on. Ka korduvate tabelite juures, mille ladu kas täiesti ehk jaolt seismas, tehakse märkuste all vastav tähendus: „ladu ehk pea seisab paberisse pakitult.“ Väiksed töökesed, etiketid jne., millele võimatu nende väiksuse poolest registriaukusid sisse lüüa, kleebitagu suuremale paberile.

Ühe tellimise kordumisel on juhendil silmapilk näha, kus asjaomane tõend leida on ja saa-

## Järjekorra nr. 10

Tellija: „Alt“, kaubatarvitajate-ühisus

Ese: Kassa tshekkraamatud

Määr	1000 tk. á 100 l.	1500 tk. á 100 l.
Paber	20 nl. albumpab.	20 nl. albumpab.
	22 × 28"	22 × 28"
Kaust	1/2 <sup>ta</sup> poognast	1/2 <sup>ta</sup> poogn.
Hind	30.000.—	35.000.—
Märkus		
Saatenr.	321	1064
Saateag	18 I 1924	3 III 1924

Kujutus nr. 2.

dakse ta ilma mingisuguse ajakuluta ja sekelduseta kõigi tarvisminevate andmetega kätte.

Ülalkirjeldatud korralduse juure kuuluvad aga eraldi veel kalkulatsioonisedelid ehk kaardid, millest tarvisminevaid teateid mainitud värviliste sedelite jaoks ammutatakse. Niisuguse kahekordse registreerimise eest hoidmiseks on kasulikum mõlemaid toimetusi, nimelt trükitööde registreerimist ja hinnategemist ühendada ühe meetodi järel, mis lähemalt kirjeldatud „Ratsionaalses töötamisviisis“ („E. Gr.“ 1923, nr. 12). Registreerimine ise ei sünni siin aga mitte korraldajasse paigutamises, vaid seks tarvitatakse tööümbriku sarnaseid kalkulatsioon-ümbrikke, mida alal hoitakse kartoteektaolistes laegas-tes. Kalkulatsioon-ümbrikudesse on aga võimalus mahutada iga uue trüki puhul mitmes eksemplaaride arvus tõendid, et tarbekorral üht ehk teist neist eeskujuks välja võtta oleks, ilma et pruugiks just viimast proovi üldisest korraldusest ka silmapilgukski kõrvaldada. Pealegi oleksid selle meetodi silmapaistvamad head omadused järgmised:

- 1) nõuab korrashoidmiseks vähem ajakulu kahe tegevuse ühendamise tõttu;
- 2) ei tarvitse värvilisi kummeeritud sedelid ega juhendid ja seega jäävad ka nende peale märkimised ära;
- 3) kergendab märksa kalkulatsiooni tegemisel hindade tasakaalus hoidu, andes näitlikku ülevaadet eelmisest hinnategemisest ja luues ühtlasi võrdlusvõimalusi sarnanevatele töödele.

## MITMESUGUSED TEATED

### EESTI GRAAFIKA- JA RAAMATUKÖITMIS- TÖÖSTUSE ETTEVÕTJATE ÜHINGU AASTAPEAKOOSOLEKULE,

mis 5. märtsil 1924. aastal kell 8 õhtul Pikal uul. nr. 2 ära peeti, olid ühingu tegevamad liikmed pea kõik ilmunud.

Koosoleku juhatajaks valiti ühingu esimees hr. Fr. Uibopuu ja protokollikirjutajaks ühingu sekretäär herra J. Zimmermann.

Juhatuse poolt esitatud päevakorras muudatusi ei tehtud ja see võeti vastu järgmises järjekorras: 1) koosoleku juhataja ja protokollikirjutaja valimine, 2) aasta aruanne läinud aasta kohta, 3) eelarve 1924. aasta peale, 4) tööliste palgaküsimus, 5) juhatuse ettepanek tariifide asjus, 6) valimised ja 7) läbirääkimised.

#### Aruanne.

1923. a. aruande järel oli ühingu kassasse

sisse tulnud . . .	Emk.	414.655.—
välja läinud . . .	„	387.301.—
üle jääb		Emk. 27.354.—

Bilans on kokku seatud Emk. 310.311.— peale.

Väljaminekute suhtes peab tähendama, et seda summat nii suureks on aidanud ajada peaaesjalikult trükistööstuse oskuskursuste korraldamine, mida ühing läinud aastal omal jõul, ilma välise abita, ellu kutsus ja üleval pidas. Niisamuti on Eesti trükitehniline kuukiri „Eesti Graafika“, mida nim. ühing omal kulul välja annab, tuntava puudujäägiga läinud aastakäigu lõpetanud.

#### Eelarve.

1924. aasta eelarve, mis ühingu juhatuse poolt Emk. 350.000.— peale tasakaalu viidud ja revisjonkommissjoni poolt heaks kiidetud, võeti peakoosoleku poolt muutumatult vastu.

Nagu eelmistel aastatel, tahab ühisus ka käesoleval aastal üldkasulikke ettevõtteid trükistööstuse edendamise sihis jõukohaselt toetada. Selle põhjal võeti ka eelarvesse summad, mis lähevad Riigi Kunsttööstus-

kooli juures olevale trükistööklassile toetuseks, samuti summad trükistöörde võistluste korraldamiseks ja trükitehnilise kuukirja „Eesti Graafika“ väljaandmiseks.

#### Abiandmise kapitaal.

Muuseas tegi juhataja koosolekule ettepaneku, asutada ühingu liigete omavaheolist abiandmise kapitaali, missugune kapitaal Rootsi trükistöösturite ühingu juures juba kauemat aega heade tagajärgedega tegutsemas on.

Ettepanek leidis koosolijate poolt hoogsat poolehoidu, ning sealsamas määrati lähendatud kapitaali asutamiseks suurem summa, mida igaaastasest liikmemaksust võetavate protsentidega suurendada otsustati. Ühtlasi tehakse juhatusele kohuseks selle kapitaali hoidmise ja tarvitamise kohta eeskirjad välja töötada.

#### Liikmemaks.

Ühingu liikmemaksu määramisel 1924. aastaks võetakse arvesse käesoleva silmapilgu üldist rahalist kitsikust, mis end ka trükistöösturite ringkonnas teravalt tunda annab, ja sellepärast määratakse 1924. aasta liikmemaksuks kõigest 1/2 0/0 eelmisel aastal väljamakstud palkade kogusummast. Liikmemaksu alammäär määratakse Emk. 1.000.— peale kindlaks.

#### „Eesti Graafika“.

Kuukirja „Eesti Graafika“ väljaandmise küsimust arutusele võttes selgub, et see suuremate raskustega, kui ette arvata oli, seotud on. Võib konstateerida üldist loidust sellest ettevõttest osavõtmise suhtes. Tellimisi tuleb vähe, kaastööd pea sugugi mitte, välja arvatud kahe-kolme agarama trükitehnikeri poolt, kelle õlgadel selle sisu eest muretsemine sijaajani ongi seisnud.

Vaatamata selle peale, et see ühingule tuntavat ainelist kahju sünnitab, otsustati selle väljaandmist siiski jätkata, ainult selle muutusega, et see käesoleval aastal kahe kuu tagant ilmub, andes 6 numbrit aastas endise 12 asemel.

*Töölise palgaküsimus.*

Üheks tähtsamaks päevakorrapunktiks oli Tallinna trükitöölise ühisuse poolt üles-tõstetud palgakõrgendamise küsimus. Selles asjas ei ole küll mingi kindla nõudmisega esinetud, vaid taheti peaaesjalikult teada saada, missugune oleks Tallinna trükitöösturite seisukoht võimaliku palgakõrgendamise nõudmise puhul.

Seda küsimust kõikkülgselt läbi arutades ja kõiki võimalusi esile tuues, mis palgakõrgendamise poolt ja vastu räägivad, leidis koosolek, et praegusel silmapilgul palgakõrgendamiseks tarvilised eeltingimised puuduvad, ja otsustas seda sellepärast tuleviku asjaks jätta, kus majanduslised olud ehk lahendamad.

*Tariif.*

Teatavasti oli kuni viimase ajani Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu liigete vastastikkuste kohustuste üheks punktiks töötariif, mis ära keelas igasuguseid trüki- ja köitetöid odavamalt teha, kui see seal ette nähtud oli.

Näib tõsi olevat, et just selle tariifi tõttu vähemad ettevõtted ühingu liigeteks ei soovinud astuda, kartes kaotada osa omast sissetulekust, mida annab neile vähemate trükitööde valmistamine. Sest kui vähemad ettevõtjad suurematega tööhindade suhtes ühel astmel peavad seisma, siis jääks tööde saamine nendel trükikodadel kaunis küsitavaks, kuna nad tööheadusega suuremate ja täielikumate sisseseadetega trükikodadega võistelda ei suuda.

Nimetatud asjaolu arvesse võttes ja soovides kõigile Eesti trüki- ja köitetöösturitele teed tasandada nende huvide eest valveloleva ühingu juure, võttis juhatus küsimuse üles, kas ei oleks parem praegust töötariifi vabaks jätta, s. o., seda töödehindamisel mitte sunduslikeks aluseks võtta, vaid ainult abinõuna tarvitada, kus iga tööstur oma nägemise järel ettevõttele vastavalt sellest kõrvale kalduda võiks.

Ka see juhatuses ettepanek leiti praegusel silmapilgul ajakohane olevat ja võeti koosolijate ühisel nõusolekul vastu.

*Valimised.*

Võeti ette uued juhatuses ja komisjonide valimised, kus ühel häälel järgmised ühingu liikmed ametisse valiti:

a) juhatusesse — hrad Fr. Uibopuu, J. Reimann, V. Kentmann, A. Silberhand, E. Kitzel, J. Zimmermann ja A. Veiler;

b) revisjonkomisjoni — hrad V. Ehrenpreis, E. Talvik ja I. Biek;

d) tariifkomisjoni — hrad V. Ehrenpreis, E. Kitzel, J. Peterson, A. Blaubrik ja Rothelm;

e) kuukirja-komisjoni — hrad Fr. Uibopuu, V. Kentmann, A. Veiler, E. Talvik ja J. Peterson.

*Läbirääkimised.*

Läbirääkimiste all toonitati esimeses järjekorras asjaolu, mis puudutab ühingu liikmeid, kes küllalt selgesti ühingu otstarvet ja tähtsust ei näi mõistvat. Kuigi liikmekohustuste hooletussejätmine ühingu juures harilikuks nähtuseks on saanud, ei peaks see siiski eeskujuks olema Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu liigetele. Ei pea mitte unustama, et meie alati ainult iseenele elada ei või, käega heites kõige peale, mis väljaspool meie vaatepiiri sünnib. On silmapilke — ja need võivad ootamata tulla —, kus meie ühiselt mõtlema peame, ja väga kurb on, kui meie alles siis üksteist otsima hakkame. Kohustused, mis E. G. R. E. Ühing oma liigetele peale paneb, on koguni väikesed, ja sellepärast peab uskuma, et nendest ülesaamiseks kuigi suurt pingutust vaja ei lähe. Tähtsam pahe, mis ühe osa liigete seas näib pinda leidvat, on liikmemaksu korratu maksmine. Teadagi, et see kassale soovimata sekeldusit toob ja raskusi sünnitab korralikuks majapidamiseks. Otsustati liigetele südame peale panna, et nad liikmemaksu kõige hiljem esimeseks maiks s. a. ära maksaksid.

Veel mõnda vähemat küsimust läbi arutades lõpetab juhataja koosoleku, soovides ühingu tulevaks tegevusaastaks raugemata jõudu ja head edu.

P. T.

*Kõik trüki- ja köitetöösturid Eestis, koonduge oma ühingutesse!  
Selles seisab meie tulevik ja edu.*

EESTI GRAAFIKA- JA RAAMATUKÖITMIS-  
TÖÖSTUSE ETTEVÖTJATE ÜHINGU  
AASTAPÄEVAKS,

27. märtsiks, oli „Ühisklubi“ ruumides ühine eine korraldatud. Koosviibijate vahel, keda üle paarikümne kokku tulnud, võis kõige soojemat üksmeelt märgata, mis esile tuli peetud kõnedest nii ühelt kui teiselt poolt.

Rääkides ühistest hädadest ja huvidest, mis Eesti trüki- ja köitmistöösturid ühinema sunnivad, tähendas ühingu esimees herra F. Uibopuu muuseas ka selle kurva nähtuse peale, kui vähe tähelepanu ohverdatakse valitsusasutuste poolt meie trükitööstuse edendamiseks ja heaks käekäiguks.

S.-l. herra I. Biek võttis sõna raamatuköitmistöösturi seisukohalt, ning kriipsutas alla ühestöötamise vajadust trükitöösturitega, tuues piltlikuks aluseks raamatut, mis oma alguse küll trükikojas saab, kuid harilikult muidu turule ei lähe, enne kui see köitmis-kojast läbi pole käinud. Sellepärast on täiesti loomulik, et ühise asja juures töötegi-jatel ka ühised mured ja huvid on.

Kõneldi veel mitmelt poolt, ning sooviti Eesti trüki- ja köitmistööstusele head edu tulevases töös, samuti ka kõigile neile, kes oma eluülesandeks seadnud sellele suurele asjale kaasa aidata.

Enne pidulauast lahkumist tuletati meele ülelahe ametivendi, lasti elada Soome trüki-tööstust ning saadeti Soome Trükitöösturite Ühinguile õnnesoovi-telegramm. P. T.

EESTI GRAAFIKA- JA RAAMATUKÖITMISTÖÖSTUSE  
ETTEVÖTJATE ÜHINGU JUHATUSE MÄRGUKIRI  
VABARIIGI VALITSUSELE.

Ühel ajal Riigitrükikoja loomisega võeti valitsuse ringkondades kõne alla mõnesuguste trükiasjasse puutuvate uute seaduste elluviimise küsimus. Kuna need seadused kogu Eesti trükitööstuse hea käekäigu peale halvavalt mõjuda ähvardavad ja sellepärast nende maksmapanemine kavatsatud kujul soovitatav pole, pööras Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus veebruarikuul alljärgneva märgukirja ja palvega\*) Vabariigi Valitsuse poole:

\*) Osa sellest märgukirjast on meie lehes juba varem ilmunud. Üldpildi saamiseks peame seda siin veel kordama.

VABARIIGI VALITSUSELE.

Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus, Tallinnas, Pikk tän nr. 2.

Märgukiri ja palve.

Eesti trükitöösturite II kongress 26. novembril 1923. a. Ühingu liikme herra A. Veileri referaati trükiseaduse ja trükitööde kohta ärakuulates, võttis vastu muuseas järgmise resolutsiooni:

„Teine üleriikline trükitöösturite kongress leiab, et seadusandlisel teel tuleb kindlaks määrata trükikoja mõiste ja ainult neil asutustel lubada trükitööid valmistada, mis sellele mõistele vastavad. Ka Riigitrükikoja põhimäärust tuleb selles mõttes muuta, et Riigitrükikoda mitte sedavõrd eesõigustatud seisukorras ei oleks, et kogu trükitööstus Eestis selle all kannatab.“

Nimetatud kongressi otsuse põhjal on Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatusel au Vabariigi Valitsuse poole pöörata järgmise märgukirjaga:

10. oktoobril 1923. a. pööras Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus märgukirjaga Kaubandus-tööstusministri poole Riigitrükikojale antud mõnesuguste eramaiguga trükitööde suhtes ainuõiguse maksmapanemise kohta, mille sisu järgmiselt käib:

Riigikogu poolt 7. märtsil 1923. aastal vastu võetud Riigitrükikoja põhimääruse § 1. märkus 1. järel on Riigitrükikojal väärtpaberite, nagu akti-iate, osatühtede, obligatsioonide j. n. e. trükkimiseks ainuõigus, mis maksma hakkab Vabariigi Valitsuse vastava määrusega. Et saadud teadete järel sarnase määruse väljaandmist lähemat ajal oodatakse, see aga meie trükitööstuses soovimata järeldusi esile võib kutsuda, siis loeb Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus tarviliseks Valitsuse tähelepanu nende võimalikkude tagajärgede peale juhtida ja palvet avaldada kõnesoleva määruse väljaandmist edasi lükata.

Seda tegema sunnivad alljärgnevad põhjused:

Meie trükitööstus on noor tööstus. Kuna tsaarivalitsuse ajal trükikodade asutamise vabadust ei olnud, ei saanud see tööstusharu loomulikult areneda ja praegused trükikodad on alles viimaste aastate jooksul suurte jõupingutustega oma ettevõtteid rajanud, korraldanud ja laiendanud. Tuntud üldisel kapitaali vähesusel on seda tehtud laenu abil ja laenusid on võidud ainult kõrgete protsentide eest saada. Nii on praegu kõik trükitööstuse ettevõtted võlgadega koormatud ja on sunnitud töö headusega võistlema, et tellijate poolehoidu võita, mille tagajärjel meie trükitööstus viimasel ajal tuntavaid edusamme on astunud.

Riigitrükikoda on sellepoo'lest erandlises seisukorras. Tema saab riigilt 100 miljoni marka ilma protsentideta laenuks, on vabasatud igasugustest äri-, tulu- ja kinnisvaramaksudest; kuna need maksud suure osa eratrükikodade tuludest ära neelavad, siis on need täie-ti võimetud võist-leva Riigitrükikojaga, sest viimase ärikulud on mitu korda vähemad ja ta võib selle tõttu eratöid

odavamini teha kui ükski teine trükikoda. Nõnda ei tohiks eratööde tegemine Riigitrük kojast üleolea mitte lubatud olla, sest see on otsekohene kahju riigikassale: kui need tööd tellitakse eratrükikodades, siis läheb tähtis osa tööde hinnast äri-, tulu- ja kinnisvara maksu riigikassasse, kuna Riigitrükikoja läbi riigikassa neist maksudest ilma jääb. Sellega on iga eratellimine, mis Riigitrükikoda taidab, teatud miinus riigikassale.

Ekslik oleks loota, et see summa § 24. punkt e põhjal ometi riigikassasse tuleb, sest kogemused kõigil aladel näitavad, et riigikassa sarnasel teel väga väheste tuludega peab leppima.

Veel kahjulikum on, kui Riigitrükikojale ainuõigus antakse mõnesuguste eratööde peale, nagu kõnesoleva sead. § 1. märkus esimeses ette nähtud.

Aktsiad, osatähed, obligatsioonid jne. on samaugune eratöö nagu nimekaardid, pidukutsed jne., kus tellijal vabadus peab olema lasta neid töid seal teha, kus tema soovidele igas suhtes kõige paremini vastu tullakse. Just nende tööde juures võistlevad eratrükikodad, et neid igapidi paremini teha. Antakse Riigitrükikojale ainuõigus nende trükkimiseks, siis lõpevad, enesest mõistagi, eratrükikodade edupüüed sellel alal, aga Riigitrükikoda ei ole ülepea huvitatud edusammudest, sest tellija on sunnitud tema juure tulema, ja tal on võimalus ka kõige halvema töö eest kõige kõrgemat hinda võtta. Tagajärg oleks, et otse ses tööhäarus, s. o. aktsiate, osatähtede, obligatsioonide jne. trükkimises, hinnad ainuõiguse mõjul suuresti tõuseksid, tööheadus aga tagurpidi läheks, sest Riigitrükikojal ei ole igasuguse võistluse puudusel tarvidust edasi rühkida, aga seisak on tööstuses tagurpidiminek.

Kui silmas pidada, et Riigitrükikoda on vabastatud kõigist riigimaksudest ja laenuprotsentide maksimisest, mis teisi trükikodasid koormavad ja ta sellega võistluses teiste trükikodadega erakordselt heasse seisukorda on pandud, siis on niisugune sunniviisil tellijate sinna saatmine seda enam põhjendamata, sest oma soodsamate olutingimiste juures peaks temal tööheadusega võimalik olema tellijaid oma poole tõmmata; ainuõiguse maksmapanek näitaks aga, et Riigitrükikoja vabavõistluse võimet ei usta ja tahetakse iseäralist preemiat anda loidusele ning mitte-edasipüüdmisele.

Kuna Riigitrükikoda vabastatud on laenuprotsentide ja kõigist riigimaksudest, siis on temal võimalik oma tööliste märksa rohkem palka maksta kui eratrükikodadel; peale selle saavad tema ametnikud ja töölised puhtast kasust 8—12% eratasu, millega tema töölised ja ametnikud eesõigustatud seisukorda seatakse. Kellegil ei ole muidugi midagi selle vastu, et töölised rohkem teenivad, ja ka eratrükikodad on valmis oma tööliste suuremat tasu andma, kui neid laenuprotsentide ja riigimaksude maksimisest vabastatakse. Aga nüüd saavutatakse töölise parem seisukord Riigitrükikojas üldsuse kulul, nimelt sellega, et kingitakse temale riigimaksud ja võla-protsendid, mis kõigilt teistelt ettevõtjatelt riigi kassasse võetakse ja sunnitakse sellega teiste ettevõtete töölisi oma tööviljast muist ära andma Riigitrükikoja kasuks, sellepärast tundub see ülekohtuna kõigi teiste ettevõtete omanikkude ja

tööliste vastu. Pealegi ei jäta see rahulolematust avaldamata trükitööliste keskel ja kergesti võib arvamine tekkida, et eraettevõtjad ainult oma liigkasu ahnitsemise pärast töölisele rohkem ei taha maksta. Sellega avatakse avar ala ässitustööle ja suurendatakse töölise rahulolematust oleva korraga.

Nõnda oleks Riigitrükikoja ees- ja ainuõigustamise tagajärjed:

- a) riigikassa sissetulekute vähendamine;
- b) trükitööstuse arenemise seismapanek;
- d) kõigi sellel alal tegutsevate eraettevõtete lükkamine raskesse seisukorda ja nende olemasolu vapustamine;
- e) rahulolematuse külvamine trükitööliste suurema enamuse keskel.

Selle vastu ei saa riik mõeldud kavatsuse maksmapanemisest mingisugust kasu, mis need halbtused üles kaaluks. Mon poli maksmapanemist ei või aga mitte otsustada ühe üksiku riigiettevõtte — siin Riigitrükikoja — ametnikkude kassa huvide seisukohalt, vaid tuleb silmas pidada selle tööstusharu edu ja head käekäiku üldse kogu riigis, sest trükitööstuse ettevõtetes teenivad omale eluülespidamist praegu 1200 inimest ja nende saatust ei tohi Valitsusele kõrvalisema tähendusega olla kui nende väheste oma, kes teenivad Riigitrükikojas.

Sellepärast palub Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus Riigitrükikoja põhimääruse § 1. märkus 1-ses ette nähtud ainuõigust praegu veel mitte maksta panna, vaid ära oodata, kuni Riigitrükikoda oma korralduse ja tööheaduse poolest teistele trükikodadele eeskujuks on saanud ja riigikassasse oma põhimääruse § 24. punkt e järel suuremaid sissetulekuid annab kui eratrükikodad. Kui siis trükitööstuse üldhuvide seda nõuivad (mis meie arvates aga mitte tõenäolik ei ole), siis on ikka veel võimalik seda monopoli maksta panna. Nüüd aga tuleks trükitööstuse üldhuvides see tingimata edasi lükata.

Tallinnas, 5. oktoobril 1923. a.

Vastuseks selle peale tuli järgmine teadaanne Kaubandus-tööstusministeeriumi poolt vahekirjaga 31. okt. 1923. a., nr. T. 895.

Eesti Graafika- ja Raamatuköitmistööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatusel.

Vastuseks Teie märgukirjale 5. okt. s. a. Riigitrükikoja põhimääruste asjus, teatab Kaubandus-tööstusministeerium, et tema Teie märgukirjas avaldatud palvet pooldades Rahaministeeriumile sellekohase järelepärimise tegi, mille peale järgmine vastus järgnes: „Kaubandus-tööstusministeeriumile. Töösturite motiivid olid suuremalt osalt kaalumise all Riigitrükikoja põhimääruste kinnitamise juures, kuid siiski otsustas Riigikogu ainuõigust Riigitrükikojale anda, mille teostamine seaduse järel Vabariigi Valitsuse võimu piirkonda jäeti. Loogiliseks tagajärjeks on see, et Rahaministeerium nüüd, kus trükikoda uutesse ruumidesse asudes oma ülesannet suudab tarviliselt täita, vastava ettepanekuga Vabariigi Valitsusele esineb. — 20. okt. 1923. a. G. Vestel.“ Tööstuse osakonna juhataja (allkiri), Tehniline inspektor (allkiri).



Sellest selgub, et herra Rahaminister ei ole nõus omalt poolt enam midagi tegema, mis Riigitrükikojale antud ainuõiguse maksmapanemist võiks takistada ehk edasi lükata.

Nüüd aga, Riigitrükikojade valmisaamisel, selguvad ikka rohkem tema võimised ja subteed eratrükikodadega, mis pärast nüüd vahelkordade selgitamine, rahvamajanduslises seisukohalt vaadates, tarvilik on.

Riigitrükikojade põhikapitaaliks on 100-miljoniline ilma protsentideta laen. Sarnane, meie oludes küllalt suure põhikapitaaliga ettevõtte, pealegi kuulmata eesõigustega, nagu töösäämise, maksude jne. mõttes, võib meie eratrükikodade raskesse seisukorda viia, koguni, võib olla, osalisele väljasuremisele. Riigiasutused on ikkagi trükikodadele üheks suuremaks tööde andjaks olnud ja seda mitte armu pärast ega etteдикteeritud hindadega, vaid sellekohastel normaalsel alusel, s. o. soodsatel tingimistel.

Praegu on seisukord sarnane, et kõik riikliste mõistete alla kuuluvad tellimised Riigitrükikojade monopoliks on kujunemas. Nii on mitmed riigiasutused Riigitrükikojaga sarnased kokkulepped sõlminud ja on loota, et kui sarnane ettevõtlikkus edasi kestab, siis sellele kõik järgnevad. On aga ka teada, et Riigitrükikoda trükiteid mitte odavamalt ei saa teha kui seda eratööstus teeb, juba oma ametliku iseloomu ja sarnase personaaliga, kui seda harilikult niisuguse ettevõtte juures teame. Riigitrükikoda peab võistluse välja kannatama ühesugusel alusel eratrükikodadega — muidu ei ole tema edasielamine õigustatud. Arvame veel siit maha mitmesugused maksud, nagu: patendimaks, puhtakasumaks, tempelmaks, maksud hangete seaduse põhjal tehtavate kokkulepete pealt ja protsendid tarvitatava kapitali pealt, mis kannavad eraettevõtjad, ja korral, kui Riigitrükikoda valmistab, need summad riigile sissetulemata jäävad. Kui seda kõike arvesse võtta, siis alles selgub, missuguse ettevõttega eratrükikodadel võistlust tuleb pidada; ja et sarnasel korral õiglasest võistlusest juttu ei või olla, on juba igale arusaadav.

Riigitrükikojale osakslangevad tööd olgu mitmesugused riigi väärtmargid, sest selleks on temal kindlustatud kapital, töö ja sisseseade, kuigi kahtlust ei ole, et seda eratööstus nendel tingimistel samuti ja odavamalt võiks. Ei ole teada, missugust mõõdupuud riigikassa väärtmärkide arvete tasumisest tarvitab, kuid on tõenäollik, et ta ettepanud arved tasub nii, kuidas nad „maksma on läinud“. Ja võib ka arvata, et Riigitrükikoda võimalikud kahjud sinna juure arvab, sest ei ole võimalik, et äri iga tellimisega välja tuleb.

Vene ajast on meil maksev hangete seadus, mille järel kõik tööd vähempakkumise tagajärgedele vastavalt, s. o. vähempakkujalt tellitud peavad saama. Eratrükikodadele ei olegi muud soovi, kui et seda silmas peetaks, arvesse võttes eelpooltoodud väärtusi. Ühtlasi on südame peale panna meie järelvalve asutusele, riigikontrollile, et selle järel talitaks, sest selle all ei kannata riigi, küll aga kodanikkude huvid, selles mõttes, et summad, mida Riigitrükikoda ei maksa, küll aga eratrükikodadele, riigile kaduma lähevad. Arvata võib, et see mitte väikene ei ole.

Ka on tarvis silmas pidada, et tööde kokkukujumisel Riigitrükikojade, väärtmargide konkurentsi puudusel, selle väärtus ja headus kannatama saab ja meie trükiteid edendamisele, kes praegu pingutusi teeb, kuidagi soovitatav ei ole. Et edaspidi ette tulevaid etteheiteid ära hoida, peaks seda siin arvestama.

Kuna töö eest saadav tasu niisugusel korral arusaadavalt kehv, peaksid maksuametid seda tunnustama ja trükikodadele puhtakasumaksu protsentisid vähendada, mis oleks loogiline järeldus.

Eriti oleks nimetada meie sõjaministeeriumi. Ei ole kuuldud olnud, et sõmin oma trükiteid kusagil eratrükikojas valmistada oleks lasknud ehk hangete seadust silmas pidanud. Eeltoodu järel peaks seal seesama võimalus olema, mille all jällegi vist keegi ei kannataks, pealegi nüüd, kus sõjaväe trükikoda Riigitrükikojaga ühinenud. Sedasama oleks ka ütelda Postipeavalitsuse ja Raudteevalitsuse kohta.

Siinjuures ei saa allakriipsutamata jätta tõelolu, et Riigitrükikoda, laiendatagu teda niipalju kui tahes, et meti ei jõua kõigile trükiteid valmistajatele tööd anda, seda enam, et sinna ostetakse kokku uuemaaja tehnika nõuete järel valmistatud masinaid ja aparate, mis meie tööliste suuremat hulka ilma leivata ähvardab jätta ja selle tõttu töötatavate arv maksimumini kasvada võib. Praegu, just olude sunnil, on suuremad eratrükikodad hakanud töölisti vähendama tööpuuduse tõttu. Teiselt poolt jälle avaldab Riigitrükikojas töötavate tööliste parem seisukord rahalise tasu suhtes, puhtakasust arvatava protsentide näol, eratrükikojas töötavate tööliste peale mõju, nii et päevakorrale on tõusnud jällegi palkade kõrgendamise küsimus eratrükikodades ja trükiteid valmistajate juures võimaliku kriisi ees seisavad. Kui palkasid kõrgendada tuleb, siis peavad ettevõtjad tööhindasid tõstma, mis omakord mõju avaldamata ei jätta elukalliduse peale, ja kui eraettevõtjad oma tööliste palkasid kõrgendavad, kõrgendatakse neid teatavas korras ka Riigitrükikojas, ja nii kestab see ringkäik ikka edasi.

Kõige selle juures ei saa ka tähendamata jätta, et paljud trükikodadest lahkuma sunnitud töölistid siin ja seal enese käe peal katsuvad hakata leiba teenima ja meie uue trükiseaduse põhjal on võimalik igalühel, nii ütelda, käsipressitrükikoda sisse seada, kus oma kodus naiste ja lastega töötavad, ilma, et nad mingisuguste töökaitsesääruste ja käsitööseaduste alla käiks, võimatu halba tööd valmistavad ja hindades ega tööheaduses piiri ei pea. Kõike seda kokku võttes peab tunnustama, et meie noor trükiteid valmistav kaldub vildakale ja libedale alusele, kui Vabariigi Valitsus oma kaaluvat sõna ei ütle tekkinud loomuvastase olukorra kaotamiseks meie trükiteid valmistajate

Eesti Graafika- ja Raamatukõitmisõiguste Ettevõtjate Ühing ei piirdu mitte trükikodade ainelise seisukorra kaitsmisega, vaid seab selle sootu laiemale alusele, silmas pidades meie trükiteid valmistajate jaoks tööstust ja võistlusvõimet, mis rahvamajanduslises seisukohast välja minnes tähtis on, ja sellepärast palub Vabariigi Valitsust:

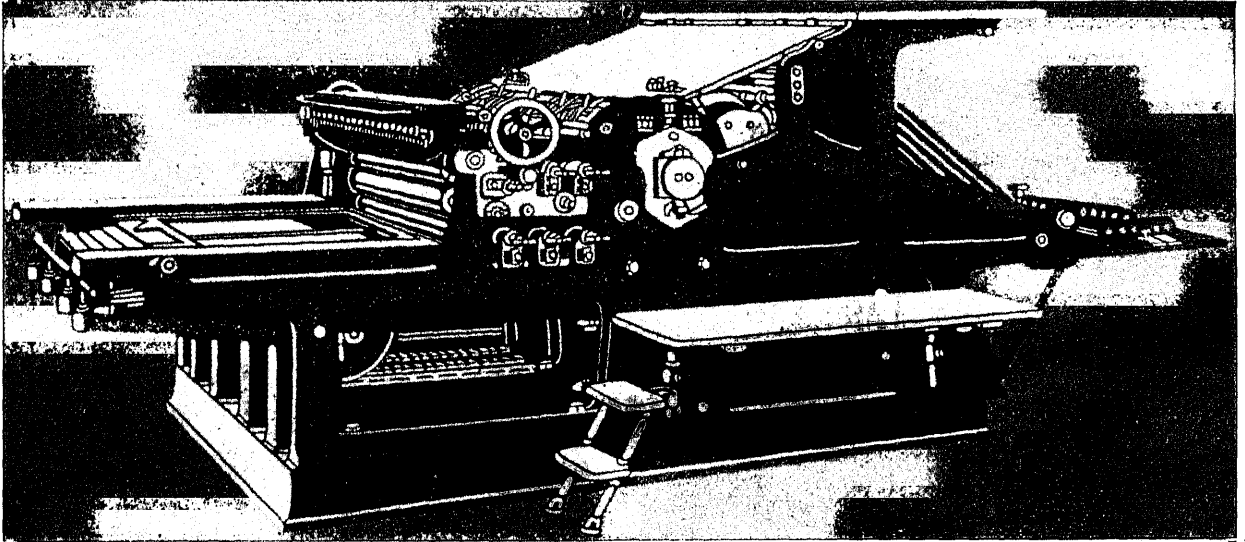
- 1) edasi lükata Riigitrükikojade ainuõiguste maksmapanemist;
- 2) Riigitrükikojade põhikirja määrused revideerimisele võtta ja seda kokkukõlastada oludega, mis eratrükikodade väljasuremist takistaks;
- 3) võimaldada väljaarenenud eratrükikodadele Eesti Pangast krediidi saamist hõlpsatel tingimistel;
- 4) eratrükikodadele puhtakasumaksu protsentide vähendamist lubada ja
- 5) seaduseandlisel teel trükikojade mõiste kindlaks määramist.

Tallinnas, veebruaril 1924.

**M A N**

MASINAVABRIK  
**AUGSBURG-NÜRNBERG**

A/S



**KÕIGE VASTUPIIDAVAM** E HITUS

**KÕIGE KÕRGEM** K IIRUS

**KÕIGE KÕRGEM** T ÄPSUS

**KÕIGE SUUREM** L IHTSUS

SOODSAD MAKSUTINGIMUSED, JÄRELMAKS

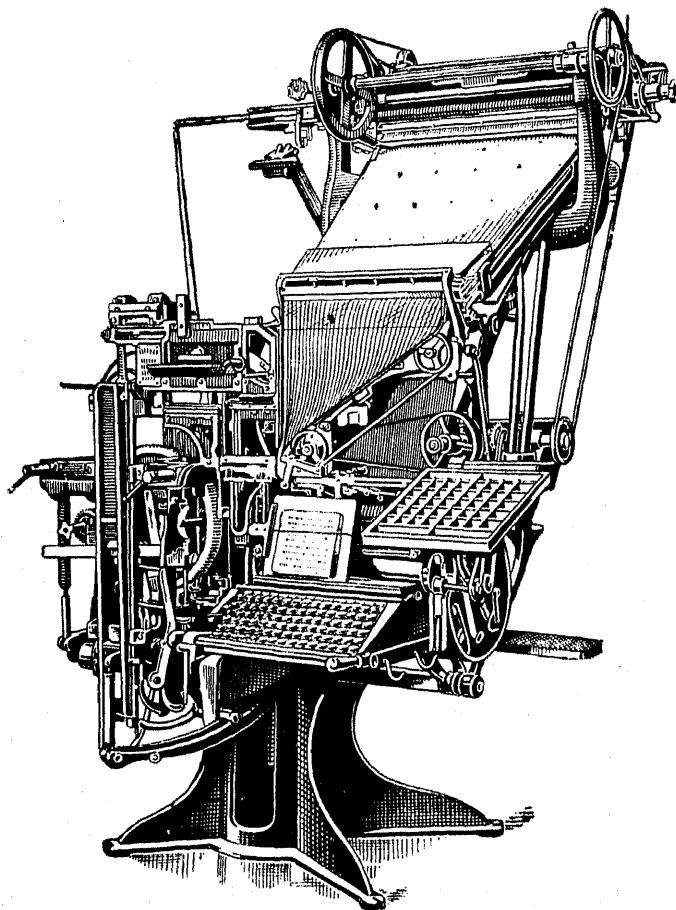
ALATI LADUS SAADAVAL

**GRAPHIKA** G. M. **BERLIN** C. 19  
B. H.

SEYDELSTR. 27-28

MERGENTHALERI VABRIKU LADUMASINAD

# LINOTYPE



**60000 LINOTYPET  
TEGEVUSES**

**SOODSAD MAKSUTINGIMUSED, JÄRELMAKS**

---

**ALATI LADUS SAADAVAL**

---

**GRAPHIKA G.M. B.H. BERLIN C. 19**

**SEYDELSTR. 27-28**

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda, Pikk tän. 2.

